

INDIE

první z mimoevropských kultur, se kterou se Evropa v 20. století blíže poznala (Beatles s Ravi Shankarem, skladba G. Harrisona *Within You Without You* na Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band; Oregon; Shakti s Johnem McLaughlinem)

přitažlivé: pojetí zvukového prostoru a toku (dělání hudby jako v jazzu) a kouzelný svět neslýchaných nástrojů

Indický subkontinent: vedle **Indické republiky** též **Bangladéš** (do 1947 součást Indie, odkdy tato nezávislá na GB), **Pákistán** (do 1947 součástí Britské Indie), **Nepál** a ostrov **Sri Lanka**

Indie

přes miliardu obyvatel

heterogenní pokud jde o jazyky, náboženství a kulturu

severoindické jazyky = indoevropské

80% hinduisté, 14% muslimové, zbytek nejen křesťané a buddhisté

3/4 populace zemědělství

nejvýznamnější oblasti Indie:

Kašmír (stát s názvem Džammú a Kašmír je rozdělen mezi Indii a Pákistán; asi 7% oblasti patří do Indie), důl. pro rozvoj trad. hudby

Panžáb - území v Pákistánu a Indii, stát Indie

Radžastán - stát u záp. hranic s Pákistánem, 350 tisíc km², ke 30 mil. obyvatel

hlavní město Džajpur (Jaipur)

tradiční indická hudba

dle tradičních indických představ věnovali lidstvu hudbu bohové, doklady o hudbě od 2. tisíciletí př. n. l., relativně neměnný ráz - lpění na tradici, ovlivňování mezi hudebníky jednotlivých společenských kast;

védy = 4 sbírky indických duchovních textů k náboženským účelům a nárys hudebně teoretických představ (hudební zvuk je aspektem nadpřirozena, má např. moc přinutit bohy, aby naplňovali lidské potřeby; důležitost přesné interpretace – prvotní notace, obsahující představy o nápěvu, interpretační znaménka, akcenty, čísla v textu...)

rágy = ustálené modely charakteristického tónového uspořádání se zřetelným tónem výchozím, centrálním a finálním, soubor pravidel, jak vytvářet skladbu

složitost a komplexnost, ustálily se do první čtvrtiny druhého křesťanského tisíciletí jsou nositeli kanonizovaných významů (užívání určité ragy je vázáno na řadu mimohudebních skutečností /roční, denní doba.../ i na zvuk určitého nástroje nebo způsob vokálního projevu); improvizační ráz - variování fixovaných modelů...

hlavními pravidly jsou výběr stupnice (modu) včetně předpisů, z kterého tónu na který se může a naopak nemůže postupovat; stanovení toho, jakým způsobem se který tón zdobí (jemné intonační stínování, klouzání z tónu na tón)

a denní či roční doba, v níže se ta či ona rága hraje (rozpoložení mysli člověka je jiné před usnutím, po probuzení, za letního poledne nebo za dešťů)

tála = koncept opakujícího se rytmického modelu, který je východiskem hry bubeníka, přes 1000 různých pojmenovaných modelů; nutnost povědomí při improvizaci; první úder cyklu musí hrát instrumentalisté současně s tablistou (úder „sam“); každá tála má určitý počet beatů v cyklu a každý cyklus je rozdělen do množství sekcí („vibhangs“); v každé tále je alespoň jeden vibhang vytvářející kontrast („kháli“ = prázdný), hrané na menší z tabel

védské texty recitovány nebo zpívány, někdy volně přechází recitace ve zpěv; nejstarší známá forma psalmodie (= zpěv žalmů v gregoriánském chorálu na jednoduchou stále opakovanou melodickou formuli, zpravidla zpěv na 1 tónu s ustálenými melodickými obraty pro začátek, střed a závěr); přenášení ústním podáním z pokolení na pokolení (text, který nebyl předán ústně nemá náboženskou ani hudební hodnotu)

výuka védského zpěvu měla přísná pravidla, nepřipouštěla změnu textu a jeho dikce /nahrávání bylo proto dlouho blokováno: přednášet mohou pouze tzv. bráhmani, naslouchat jen hinduisté z vysokých kast/

mantra = rituální magická formule, symbolický, resp. meditativní význam nezávislý na lingvistickém významu slova

hudba jako součást divadelního umění, resp. tanečních pantomim
různé styly dle místa a národ.skupiny

geograficky i etnicky lze Indii rozčlenit na 2 části:

severní část hindustánská

kteřou ovlivnila arabsko-islámská kultura a islám, pronikající do Indie ze severu od počátku 2. tisíciletí; kultura severní Indie se vyhraňuje od 13. stol. pod jeho vlivem

= aristokratické umění, náročné interpretačně i posluchačsky; sólista staví improvizovanou klenbu; melodická, tempová i technická gradace
vlivem islámu potlačena tradice tance

jeden z renomovaných zpěvních žánrů klasické severní hindustánské oblasti = dhrupad
rodina Dagarů a další tradiční školy; dhrupad = dhruva (fixovaná) + pada (slova)

jižní část karnátská

jejím základem jsou vokální kompozice především s náboženskými texty, z nichž většina vznikla v 18. stol., provádějí se i instrumentálně
rozvíjí taneční umění

Klasickou indickou skladbu provádí zpravidla alespoň trojice hudebníků: zpěvák nebo hráč na melodický nástroj, perkusista (v severní Indii dvojice bubínků tabla, v jižní buben mridangam) a hráč na velkou loutnu tampuru (2 hlavní tóny rágy, zpravidla základní tón a kvintu), na jihu ještě housle, přivezené portugalskými misionáři v 17. stol., odpovídají sólistovi nebo napodobují jeho mel.

slovníček hlavních nástrojů:

vína = nejstarší a nejdůležitější drnkací strunný nástroj, 2 resonanční těla /dřevěná a tykvovitá/ spojené hmatníkem s pražci, 4 struny melodické a 3 struny jako basová prodleva a rytmus), nástroj starý tisíce let

sítár = v podstatě druh víny, mohutná loutna se dvěma resonátory, dřevěný vypouklý korpus a dlouhý krk s přivázanými pražci (posuvné pražce jako kapodastro na kytaru, je jich kolem 20 – jejich kombinace souvisí s danou rágou), 4 struny melodické, 3 struny basová prodleva (malíčkem) + 13 resonančních strun, dodávajících zvuku charakteristickou plnost), nástroj známý cca 700 let

tánpura = čtyřstrunná loutna bez pražců, drží se ve svislé poloze, doprovodný zvuk prázdných strun (v kvintě nebo kvartě a dvou oktávách)

sarangí = malý bezpražcový strunný nástroj s širokým hmatníkem, 3 nebo 4 hlavní střevové struny a až 40 kovových resonančních, jeden z nejobtížnějších nástrojů, hraje se smyčcem a drží se jako cello

santúr = cimbál
sarod = strunný nástroj menší než sitár, 8-10 strun hraných trsátkem, 4 melodické, ostatní rytmické, přes 10 resonančních
esrádž = smyčcová loutna
indické harmonium
tabla a další bicí, úderu prsty jemně odstíněné dle místa úderu
flétny

ukázky world music: Shehnai Ensemble, Heaven and Earth (severní Indie, klasické i lidové tradice, Rajastan), hudba Sufijců z Indie a Pakistánu, fúze s jazzem (Larry Coryel)

indická populární hudba

severní hindustánská oblast

indická populární hudba = komerční filmová hudba

na poč. 20. stol. Gramophone Company (of India, později pohlčená EMI) začala vydávat klas., lehkou klas. hudbu a regionální folkové žánry... omezený počet zájemců

x Urdu *ghazal* ... nadregionálně populární

ghazal = set rýmovaných kupletů AA BA CA s charakteristickými rytmy a charakteristickým slovníkem obrazů a metafor, vliv Persie (Irán)

od nástupu zvukového filmu 1931 dominuje populární hudbě Indie **filmová hudba**

filmová písnička = film git

až do rozvoje kazetové technologie dominoval jednoznačně filmový pop nad ostatními oblastmi pop. hudby

od konce 70. let - šíření populární hudby na kazetách (levnější, dostupnější, bezpečnější)

kazetová kultura oživila regionální hudební tradice, ale i kazety se časem staly médiem

původně filmové hudby

filmové hudbě konkuruje od konce 80. let indi pop, indi rock a bhangra pop

(bhangra = původně panjabský lidový tanec, později moderní hudba panjabských komunit ve Velké Británii)

3 centra severoindické filmové produkce: Bombaj a Pune na západě a Kalkata na východě

1. film *Alam Ara* 1931 ==== obdoba divadelního muzikálu

následovala plejáda nápodob s nejrůznější mytologickou, historickou tematikou

obliba kombinace dramatu, tance a hudby má v Indii dlouhou tradici (starověká klasická sanskrit dramata, náboženské hry, regionální divadla)

populární filmoví zpěváci pocházeli z pódiové praxe, mnozí měli klasické školení

většinou lehce klasický či náboženský styl, spočívající v sólovém zpěvu za doprovodu

harmonia a tabel, rozptýleným v průběhu vyprávění

některé filmové společnosti najaly skladatele filmových písní = music directors, herce a herečky

instrumentální doprovod býval rozšiřován o sarangi a housle a od poloviny 30. let sitár, piano, cello, mandolinu a klarinet (hudebníci v kolonizované zemi často četli západní notaci)

+ lidové nástroje a regionální styly pro bilinguální až trilinguální použití

od 1934 vydávány film. písně na deskách

až od 40. let playback - zpívá zpěvák, zatímco herec jen otvírá pus

jedna z prvních hvězd - Noor Jehan z Bombaje, zvaná královna melodie, 1947 emigrovala do Pákistánu, nebo Lata Mangeshkar a její sestry z mužů - herec-zpěvák: Kundan Lal Saigal a playback-zpěvák: Manna Day nebo Kishore Kumar

velké filmové společnosti se ve 40. letech rozpadly a objevily se malé nezávislé, rozvrstvené dle jazykových dialektů (největší Hindustani a Hindi film production)

50. - 60. léta - zlatý věk melodie, typické 3 1/2 minutové písničky formy verze - refrén pro 1 nebo 2 zpěváky a orch. (někdy až stočlenné, dle záp. symf. vzoru, doplněné indickou instrumentací; pokud vycházejí z evropské harmonie, pak je velmi prostá, orchestrace často unisono s melodií, vokální styl se lišil od tradičního indického zpěvu /vysoko položené hlasy) romantické love story, každý film 8 - 10 písní

vzniklo označení **Bollywood = Bombaj Hollywood**

filmovou hudbu distribuují i rádia (hitparády film. písniček) a gramofirmy (písň často vyšly dřív než premiéra filmu jako reklama /dnes bývají naopak klipy reklamou na desku/)

koncem 60. let - hlad po inovacích - opět zahrnování klasických rag, regionální lidové hudby, západní klasické hudby, karibských a latinskoamerických rytmů

70. léta - v tématech se začíná místo romantiky prosazovat násilí a motiv pomsty celkově - spol. nespokojenost, růst chudoby

menší počet písní ve filmech, rychlejší, méně lyrické, divoké taneční scény, honičky...

80. a 90. léta - pokračuje trend akčních filmů, ale též oživení love films i kombinace (emotivní drama s násilím), obvyklé jsou západní beats a syntezátorové zvuky (+ půjčování a adaptování stylů, úryvků i celých písní)

jižní karnátačská oblast

jihoindická lidová hudba = důležitá součást soundu indického popu, ale i v hudbě Středního Východu, Ukrajiny, severní Afriky, Malajsie a Indonésie, Karibiku a indických komunit v Londýně, New Yorku, Torontu, San Francisku

lidová (venkovský i městský folk) a klasická kultura

v pop hudbě rovněž dominantní film

hlavní centrum jihoindického filmového průmyslu: Chennai (dříve Madras) /od 1916!!!/

různé jazyky, herci často zpívají i tančí

tanec ve filmu = disco, což zde znamená synkrezi lidového, klasického i západního

již v němé éře pěvecky taneční produkce před a po filmu

písničky opět ve všech médiích

opět do 40. let herci sami zpívali, od 40. let playback

40. a 50. léta - tematiku mytologickou nahrazuje sociální drama, indický nacionalismus

doprovodné orchestry se rozšířily a absorbovaly víc západních nástrojů

60. a 70. léta vliv Hollywoodu a západní klasické hudby (nástroje jako klarinet, cello, saxofon, klavír, xylofon, kongu), mnoho indických skladatelů začalo skládat v temperovaném ladění a v akordických harmoniích (např. M.S. Wiwanathan nebo I. Ilaiyaraaja, který 1988 propojil karnátačské rágy s barokní hudbou ala Bach nebo v 90. létech pracuje se syntezátory a digitálními technologiemi), ale často kombinace s tradičními nástroji rovněž šíření na kazetách

indické dechovky

fenomén jako balkánské nebo české
dechové orchestry - důsledek kolonizační expanze evropských zemí,
první britské dechové kapelky v Kalkatě od 1750, ale zejména od pol. 19. stol. - vojenské
dechovky
dechové nástroje používali i misionáři
místní muzikanti se (podobně jako pre jazz v New Orleansu) chopili nástrojů s vlastními
hudebními postupy
dnes prakticky neexistuje svatba (pohřeb apod.) bez účasti dechového orchestru (často v
původních koloniálních uniformách), dodávají jim festivalovou atmosféru
dnes stovky dechových orchestrů v každém městě
1. původní indický dechový orchestr na přelomu 19. a 20. st., hlavní boom od nezávislosti
1947, hudebníci jsou najímáni sezónně

příklady současných orchestrů:

Prakash Band (zpěv do amplionů)

Choutou Band (výrazný rytmus)

Gulab Panjab Band (varhany a typický indický vokál)

Jaipur Kawa Brass Band

další příklady současné world music:

skupina Musafir

(= poutníci, hudba, tance a magie z Radžastánu, pravlasti Romů), indická hudba na cestách,
prezentovaná jako world music)

specifický fenomén: indická hudba ve Velké Británii, vžilo se označení BHANGRA

emigranti z jižní Asie do GB v 60. letech, hudba při každé spol. příležitosti (svatby, pohřby)
2. generace (narození v 60. letech) začala do své hudby přirozeně vnášet svou novou hudební
zkušenost se současnou populární hudbou a zvukovou a nástrojovou technologií

otcové britské Bhangry: Mele Mitran De

další představitelé:

Panjabi MC's,

Bhangra Knights,

Achanak

Kissmet

indická hudba v Čechách: Relaxace (Jiří Mazánek, Vlastislav Matoušek a další)

indická hudba v dalších zemích

např. Autorickshaw

kanadská skupina se zpěvačkou indického původu Subou Sankaran, která vyučuje klasický
indický zpěv, ale její skupina hraje v různých fúzích s jazzem, rockem, popem ad.

Pákistán - hudebně příbuzné Indii

Nusrat Fateh Ali Khan

hvězda world music z Pákistánu

originální zpěvák s vlastní tvorbou, kapela z příbuzných

styl qawwali (nábožné písně Sufi v jazyce Urdu, Panjabi nebo Perštině), jehož důležitou součástí je tarana = rytmická recitace, vyjadřující esoterické religiózní ideje a perské slabiky bez obecného významu

Afghánistán - až za Pákistánem, vzdálenější, i kulturně stojí blíže k Přednímu východu a arabskému světu

Balochistan = provincie, která spojuje Írán /Persii/, Pákistán a Indii, má vlastní systém a zvláštnosti